

ΤΑ ΠΟΙΗΤΑΡΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Πηγές Κυπριακής Μετανάστευσης

του Χάρη Μεττή

Η μελέτη του πρόσφατου και του άπωτέρου παρελθόντος και η καταγραφή των πορισμάτων και των εντυπώσεων από τήν έρευνα αυτή αποτελεί τό στόχο κάθε ιστορικού. Για νά έχουν όμως τά πορίσματα και τά συμπεράσματά του αδιάσειστη ιστορική αλήθεια και αντικειμενικότητα, πρέπει όπωσδήποτε νά στηρίζονται πάνω σέ πηγές και ανάλογες μαρτυρίες πού νά βρίσκονται όσο τό δυνατό πιό κοντά στά γεγονότα και τίς καταστάσεις πού συνθέτουν τό παρελθόν. Αυτό αποτελεί τόν ένα στόχο τού ιστορικού. Ό άλλος είναι νά άνιχνεύσει μέσα από τά παρεχόμενα στοιχεία και νά βρει εκείνα πού κατά τή γνώμη του άγγίζουν πιό πολύ τήν πραγματικότητα - όπότε βέβαια ή ιστορία του, όσο αντικειμενική και άν επιδιώκει νά τήν παρουσιάσει ό συγγραφέας της, θά έχει όπωσδήποτε τή σφραγίδα των προσωπικών απόψεων και τής φιλοσοφικοκοινωνικής τοποθέτησής του. Τρίτος, επίσης, στόχος τού ιστορικού είναι ν' αναδημιουργήσει, κατά κάποιο τρόπο, τό ιστορικό παρελθόν μέσα στις σελίδες τής συγγραφής του και νά του δώσει σάρκα και όστά τόσο μέ τό προσωπικό του ύφος, όσο και μέ τήν παρουσίαση εκείνων άκριβώς των στοιχείων, τά όποια θά καταστήσουν τό άγνώμονα και εύχάριστο, αλλά και έποικοδομητικό για τίς πνευματικές άναζητήσεις των άναγνωστών και των άλλων έρευνητών.

Αυτά είχαμε ύπόψη όταν ξεκινούσαμε στό πραγματικά πολύ ένδιαφέρον αυτό έγχειρημα - τίς άνεύρεσης δηλαδή των ριζών του σημερινού παροικιακού Έλληνισμού τής Μεγάλης Βρετανίας. Προσπαθήσαμε δηλαδή νά βασίσουμε τά πορίσματά μας σέ πρωτογενείς κυρίως πηγές - στους ίδιους άνθρώπους - όσοι επιζούν άκόμη - πού ξεκίνησαν και θεμελιώσαν αυτό πού λέμε παροικιακή ζωή - ή στις γραπτές μαρτυρίες πού μάς άφησαν είτε υπό τύπον έκκλησιαστικών και κοινοτικών πρακτικών, έπιστολών και άλλων μνημείων λόγου και τέχνης, είτε σέ δημοσιεύματα έφημερίδων, περιοδικών, βιβλίων κτλ., όπου οι πληροφορίες είναι έμμεσες μέν, αλλά πολύ κοντά στην πραγματική ζωή των μεταναστών.

Οί μετανάστες, όμως, αυτοί - τουλάχιστον εκείνοι τίς πρώτης γενεάς είχαν ειδικούς λόγους για νά έγκαταλείψουν τίς πατρογονικές τους εστίες και νά μεταφερθούν σ' ένα τόπο, όπου λείπει - άν μή τι άλλο - ό γαλανός ουρανός και ή πεντακάθαρη γαλάζια θάλασσα τού τόπου μας, για νά μήν άναφορούμε τήν οικονομική θαλπωρή και τίς έθνικές και κοινωνικές συνθήκες τού χωριού και τής πόλης τής γενέτειράς τους. Είναι συνεπώς ύποχρεωμένος ό ιστορικός ν' άνατρέξει σέ πρωτογενείς πηγές τού τόπου καταγωγής των μεταναστών, οι όποιοι, ναι μέν έχουν συγχωνευθεί στη νέα τους πατρίδα μέ έπιγαμίες και άλλες κοινωνικές ή

έπιχειρηματικές συζεύξεις, όμως οι λόγοι, για τούς όποιους ξενητεύθηκαν, πρέπει όπωσδήποτε ν' αναζητηθούν στην κοιτίδα, από τήν όποία ό καθένας τους απέκοπή, "έπιπρε των όμματιών του" και κίνησε για τή μεγάλη περιπέτεια τής ζωής του. Όφείλει δηλαδή ό ιστορικός αυτός νά είναι πλήρως ένήμερος τής πραγματικότητας πού επικρατούσε στη γενέτειρα των μεταναστών τήν έποχή πού αυτοί έπαιρναν τήν άπόφασή τους νά ξενητευθούν σ' άναζήτηση κάποιας καλύτερης ή διαφορετικής, και πάντως πιό έλπιδοφόρας τύχης και ζωής.

Ειδικά για τήν Κύπρο, ή γραφειοκρατική σχολαστικότητα των Άγγλων διοικητικών λειτουργών, τόσο στην Κύπρο όσο και στό Λονδίνο, μάς άφησε ένα αξιόλογο όγκο γραπτών άναφορών γύρω από τό θέμα τής μετανάστευσης Κυπρίων προς τή Μ. Βρετανία, αλλά και προς άλλες χώρες τού κόσμου. Τις άναφορές αυτές τίς άναλύσαμε όσο πιό λεπτομερειακά μπορέσαμε στό όγκώδες έργο μας "Οί Ρίζες τού Παροικιακού Έλληνισμού τής Μεγάλης Βρετανίας" (Έκδόσεις ΑΘΗΝΑ, 2001) και συνεπώς κάναμε εκεί εύρύτατη χρήση των πληροφοριών πού μας παρέχουν. Όμως μέ κάποια πάντοτε έπιφύλαξη. Έκει πού ύπάρχει πολιτική σκοπιμότητα, ό υπάλληλος πού έτοιμάει ένα έγγραφο για νά τεθεί ύπόψη τού Υπουργού στό Λονδίνο ή τού Βρετανού Κυβερνήτη στην Κύπρο, ή για νά δοθεί στή δημοσιότητα υπό τύπο πληροφόρησης τής Κοινής Γνώμης, καταβάλλει προσπάθειες νά έμφανισι ή τήν έπίσημη θέση τής Κυβέρνησης, ή νά δικαιολογήσι μία δικιά του ένέργεια ή μία γενικότερη κυβερνητική πολιτική. Όπότε, βέβαια, τά παρεχόμενα στοιχεία είναι κάθε άλλο παρά αντικειμενικά, και άποκρούονται από άλλες παράλληλες πηγές - δευτερογενείς στην έμφάνιση, αλλά πολύ πιό ούσιαστικές και αξιόπιστες άπό τίς πρώτες. Κλασικό παράδειγμα είναι τά γεγονότα τού 1931 και ή έπιβληθείσα άποικιακή λογοκρισία σ' ό,τι όδήγησε έβλεπε τό φώς τής δημοσιότητας μέχρι σχεδόν τό τέλος τού Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Άλλά και πριν από τό 1931, ή λογοκρισία στην Κύπρο και ή απαγόρευση κάθε έλευθερης έκδήλωσης πού θεωρούνταν από τήν Άγγλική άποικιοκρατία ότι έβλαπτε τά συμφέροντά της, ήταν κάτι τό σύνηθες και συνέχιζε, ως ένα σημείο, τήν παρόμοια κατάσταση πού επικρατούσε εκεί κατά τή διάρκεια τής Τουρκοκρατίας, άν και βέβαια όφείλομε νά παραδεχτούμε ότι επί Άγγοκρατίας - έστω και στην πιό σύγχνη τής μορφή - τά πράγματα ήταν άσυγκρίτως καλύτερα από ό,τι μέχρι τό 1878 όταν οι Άγγλοι έγιναν κυρίαρχοι τής νήσου και διαδέχτηκαν στην έξουσία τούς Όθωμανούς και τήν μεσαιωνική τους τυραννική έκμετάλλευση τής Κύπρου.

Μιά άπό τίς πιό άμεσες και - κατά τή γνώμη μου - πιό αξιόπιστες πηγές για τή γνώση μας

γύρω από την κοινωνική τουλάχιστον ζωή της Κύπρου στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα - όταν είχε άρχισει, ή μάλλον φουντούσε, η μετανάστευση Κυπρίων προς τις χώρες του δυτικού κόσμου και μάλιστα προς την Άγγλια - άποτελν οι πολύ δημοφιλείς και μεγάλης κυκλοφορίας και έμβλειείας λαϊκές ποιητικές φυλλάδες, γνωστές σαν "ποιητάρικα τραούθκια". Οι φυλλάδες αυτές σέ πάμπολλες περιπτώσεις άποτελοούσαν, γιά τό λαό της Μεγαλονήσου, τή μόνη πηγή πληροφοριών του γύρω από τά γεγονότα πού άπασχολούσαν, ή συντάραζαν, άπό καιρού εϊς καιρόν τήν Κύπρο. "Άλλωστε, ό τρομερός άναφραβητισμός πού χαρακτηρίζει κυρίως τήν έπαρχία και ή έλλειψη έπαφής τών μεγάλων μαζών του λαού με τά λιγοστά μαζικά μέσα πληροφορόρησης - δηλαδή τίς εφημερίδες - άποτελοούσαν εξαιρετάσρα πολλές φορές έμπόδια γιά τό λαό νά γνωρίζει εκ του σύνεγγυς τά τεκταινόμενα εϊς βάρος του, ή τά γεγονότα πού άπασχολούσαν τή μειονότητα αυτών πού άναλάμβαναν τήν ήγεσία του. Γι' αυτό και οι ποιητάρηδες, οι όποίοι άποτελοούσαν σάρκα άπό τή σάρκα του λαού, αλλά είχαν ταυτόχρονα και πολύ άνεπτυγμένο τό δέχτη των μηνυμάτων, τών προβλημάτων και των ταλαιπωριών πού συνδέονταν άμεσα με τήν τύχη του λαού, αναλάμβαναν μέ δική τους άποκλειστικά πρωτοβουλία τήν άποστολή της πληροφορόρησης των μαζών με τόν ίδιο τρόπο πού οι "συνάδελφοί" τους, οι ραψωδοί της άρχαιότητας, άπεικνίζαν στά ποιήματα τους τήν ιστορική ροή του παρελθόντος μέσ' άπό τήν πραγματικότητα της σύγχρονης τους έποχής, ή οι τραγοδοί και οι κωμωδιογράφοι πού, μέσ' άπό τίς θεατρικές τους δημιουργίες σχολιάζαν τά γεγονότα πού άπασχολούσαν τους συνανθρώπους τους τή στιγμή της άπό θεάτρου παράστασής τους.

Οι ποιητάρικες, βέβαια, δημιουργίες ούτε κατά διάνοια δέν μπορούν νά συγκριθούν ή νά παρασταθούν με τ' άθάνατα έργα των άρχαίων κλασικών ή και του έλληνικού δημοτικού μας τραγουδιού ή και τ' άριστουργήματα της Κρητικής Σχολής. Και τούτο, γιάτι εκείνα άποτελούν έργα τέχνης, ενώ τά ποιητάρικα τραγουδία δέν ήταν, τίς περισσότερες φορές, παρά έμμετρες εφημερίδες, και αυτές μέ πολύ περιορισμένη ποιητική άξία και έπιδιώξη. "Άλλωστε, τό παραδέχονταν αυτό και οι ίδιοι οι ποιητάρηδες είτε στην εισαγωγή, είτε στον επίλογο των ως έπί τό πλείστον πολύστοιχων τραγουδιών τους. "Όπως μάλιστα γράφουν σχεδόν όλοι οι ποιητάρηδες, τό ποιήμα τους, τότε μόνο θά βγει καλό, άν τούς βοηθήσει ό Θεός. "Πρώτη φοράν πού θέλησα τόν ποιητήν νά πράξω, βοήθα μου, Πανάγαθε, καλά νά τό συντάξω", γράφουν στό ποιήμα τους πού τύπωσαν τό 1932, γιά τήν άνομβρία πού μάζτιζε τότε τήν Κύπρο, οι Άντώνης Γεωργίου και Γεώργιος Στυλιανού άπό τό χωριό Φασούλα, ή όπως γράφει ό Άρέστης Νικολάου στό ποιήμα του "Η τοκογλυφία και ή κατάσταση του άγροτικού πληθυσμού της Κύπρου", πού τυπώθηκε τό 1925 - "Ξένον τραούδιν δέν είδα ποτέ μου νά μ' άρέσει, εκτός πού τά ποιήματα

του φίλου μου Παλαίση", του καλύτερου δηλαδή ποιητάρη της Κύπρου.

Άνεξάρτητα όμως άπό τήν πολύ περιορισμένη καλλιτεχνική άξία των λαϊκών αυτών ποιητικών, ή, καλύτερα, έμμετρων συνθεμάτων, εκείνου πού ιδιαιτέρα ένδιαφέρει εδώ, είναι ή όποια ιστορική τους άξία σαν πηγών ιστορίας της Νήσου στις δεκαετίες πού προαναφέραμε. Και ή άξία αυτή είναι έμφανής άπό όσα ήδη έχουμε θέσει όσον άφορά τίς σχέσεις ποιητάρη - λαού και του ρόλου του σαν άμεσου μέσου πληροφορόρησης, αλλά και έκφρασης του γενικώτερου ψυχικοπνευματικού πιστεύω των μεγάλων μαζών πού άποτελοούσαν και τά άκροατήρια των ποιητάρηδων. "Όπως δέ χαρακτηριστικά παρατηρήθηκε άπό σύγχρονο μελετητή της σχέσης λαού - ποιητάρη, "ό λαϊκός ποιητής τραγουδά ό,τι άρέσει στό κοινό του και όχι ό,τι άρέσει στον ίδιο. Άπ' εδώ πηγάζει και ό όμαδικός (όχι άτομικός) χαρακτήρας της λαϊκής του τέχνης. Άφου όμως ή άποδοχή και έπιδοκιμασία του έργου του άπό τό άκροατήριό του είναι τό μέτρο της έπιτυχίας του, πρέπει νά δεχτούμε ότι ό λαϊκός ποιητής εκφράζει τό άκροατήριό του." Έμεις, όμως, θά προσθέσουμε ότι, νά μέν "ό ρόλος του άκροατήριου είναι ρυθμιστικός και πολλές φορές έπηρεάζει στή διαμόρφωση και στον άυτοσχεδιασμό των τραγουδιών" και ότι "οι άποδέκτες των τραγουδιών είναι άπαιτητικοί και ειδημόνες και ό ρόλος τους είναι έλεγκτικός", αλλά όμως τό περιεχόμενο των ιστορικών πληροφοριών πού ένδιαφέρουν τό σημερινό μελετητή δέν ήταν δυνατό νά υποβάλλεται στον ποιητάρη άπό τόν ίδιο τόν λαό, αλλά ν' άποτελούσε άντιγραφή της πραγματικότητας, ντυμένης όπωδότησε με τόν ποιητικό εκείνου λόγο και τό συναισθηματικό κόσμο πού θά είχε άνταπόκριση στό λαό και συνεπώς θά τόν συγκινοούσε και θά τόν ικανοποιούσε άπόλυτα. "Ήξερε, δηλαδή, ό ποιητάρης ότι όταν διεκτραγωδούσε, γιά παράδειγμα, τή συγκεκριμένη έπιδημία άκριβας, ή τήν άφρόνητη ή εγκληματική συμπεριφορά των τοκογλυφών, τίς καταστροφές άπό τίς κάθε λογής θεομηνίες ή τήν Ένωση της Κύπρου μέ τήν Έλλάδα, ένα φόνος, ή τή συνεχή εξαπάτηση του λαού άπό τούς βουλευτές του, θ' άγγιζε τίς χορδές της ψυχής του λαού (και τούτο άποτελεί τήν "ποιητική" του έπιτυχία. Επίσης, τά μη καθαρά ιστορικού περιεχομένου ποιητάρικα δημιουργήματα, όπως γιά παράδειγμα οι έπικολυρικές συνθέσεις έρωτικών περιπετειών τά περιήφημα τσιαττίματα, άντανακλούν όπωδότησαν τόν ψυχικό και τόν πνευματικό κόσμο του λαού, ό όποιος άλλωστε και τά κάνει ιδιοκτησία του και τά τροποποιεί άνάλογα, με τόν ίδιο δηλαδή τρόπο, όπως έγινε και στην περίπτωση των δημοτικών μας τραγουδιών.

"Όμως, τά καθαρώς περιστασιακά ποιητάρικα δημιουργήματα πού άναφέρονταν σέ συγκεκριμένα γεγονότα ή καταστάσεις ούτε έγιναν, ούτε ήταν δυνατό νά γίνουν "κοινόν κτήμα" του λαού, έστω κι άν ή έπήρεια πού είχαν, τουλάχιστον άπό πληροφορική άποψη, ήταν πολύ μεγάλη. Και είναι αυτήν άκριβως τήν πληροφορική τους σημασία πού άναζητούμε έμεις σήμερα γιά νά γνωρίσουμε πώς άκριβώς

ήταν οργανωμένη ή πώς αντιδρούσε - και για πούους συγκεκριμένους λόγους - η λαϊκή κοινή γνώμη. Ή όποια, πρέπει να σημειωθεί, εύρισκε στις κακόγυστες, πολλές φορές, ποιητάρικες αυτές συνθέσεις, να συγκεκριμενοποιούνται διάχυτες στην ατμόσφαιρα αντιλήψεις και πεποιθήσεις, ώστε να δέχεται παθητικά κάποτε, αλλά άποφασιστικά, την επίδρασή τους και σέ θέματα άκόμη πού άποτελούσαν άποκλειστικά άτομική του ύπόθεση. Κι ένα τέτοιο θέμα ήταν ή άπαισιόδοξη πεποίθησι ή άπόφασισι ότι "τό ποτήρι έχει ξεχειλίσει" ή "τό μαχαίρι έφτασε στό κόκκαλο" όσον άφορά τήν περαιτέρω προσημονή του για μιά καλύτερη αύριον στόν τόπο του. Κά συνεπώς έκανε τό μεγαλύτερο βήμα τής ζωής του πρós τό άγνωστο. Κι ό,τι φέρει ό χάρος. Κι έφευγε στήν Ξενιτειά!

Οι Κύπριοι, βέβαια, ποτέ δέν έπαψαν να Ξενιτεύονται. Κύπριοις μετανάστες βρισκόμυε ήδη στόν Μεσαίωνα και, πούλύ πίο πολλούς, μετά τήν κατάκτηση τής Κύπρου άπό τούς Όθωμανούς τό 1570/71. Πάμπολλοι έπίσης Κύπριοι Ξενιτεύτηκαν στις γειτονικές χώρες Τουρκία και Αίγυπτο. Ή μετανάστευσή τους όμωσ τήν Άγγλία -πολύ σποραδική στή άρχή- έλαβε άνησυχητικές διαστάσεις ήδη άπό τά μέσα τής δεκαετίας τού 1920, σέ σημείο πού οι Άγγλοι θεώρησαν έπιβεβλημένη τή λήψη άυστηρότατων, φαινομενικά, μέτρων γιά περιορισμό τού κύματος μεταναστών άπό τήν Κύπρο πρós τά Βρετανικά νησιά, πού στήν ούσία όμωσ άδυνατούσαν να έφαρμάσουν γιά πολλούς και διάφορους λόγους.

Ποιές ήταν, όμωσ, οι πραγματικές αίτιες γι' αυτή τήν άπότομη αύξησι τού μεταναστευτικού ρεύματος; Κάι γιατί ή Άγγλία έπίσημα μέν τήν περιορίζε, άνεπίσημα όμωσ και στήν ούσία επέτρεπε, άμεσα ή έμεσα, τήν αίμορραγία αυτή στήν όντως άποφιλωμένη σέ πληθυσμό νέα τους Μεσογειακή άποικία ; Αυτό ήταν και είναι τά βασικά έρωτήματα πού άντιμετωπίζει ό ιστορικός τής Κυπριακής μετανάστευσης πρós τήν Άγγλία στις πρώτες δεκαετίες - αλλά και άργότερα - τού είκοστού αιώνα. "Άς δούμε, λοιπόν, τί είδους πληροφορίες - έμμεσες βέβαια, άλλ' άρκετά πειστικές - μäs παρέχουν οι λαϊκοί ποιητές τής Κύπρου στις ποιητάρικες φυλλάδες τους, οι όποιες, όπως είδαμε, πρέπει να θεωρούνται ως ένα είδος άνεπεξέργαστης και σνεπώς πίο κοντά στα πράγματα πρώτης ύλης γιά τά γεγονότα πού μäs ένδιαφέρουν στήν έρευνά μας. Μέ μιά κάποια έπιφύλαξη όμωσ : "Ότι και οι ίδιοι οι ποιητάρηδες, άκριβäs έπειδή ό όρίζοντας τής μόρφωσης, τών γνώσεων και τών πληροφοριών τους ήταν περιορισμένους ίδιως ως πρός τίς πολιτικές και δημοσιονομικές επιδιώξεις τόσο τών Άγγλων όσο και τών Βουλευτών πού ύποτίθεται ότι έκπροσωπούσαν τό λαό τους στή νεοούστατη Βουλή τής Κύπρου, έβλεπαν πολλές φορές τά πράγματα όπως τά παρουσιάζαν οι έφημερίδες τής έποχής και συνεπώς άπλως επαναλάμβαναν και έμμεσα προωθούσαν ποιητικά, έστω πίο άπλοποιημένα, τίς ίδιες σκέψεις και τά ίδια συμπεράσματα τών δημοσιογραφικών όργάνων, τά όποια δέν ήταν και τόσο προστά ή, λόγω τού γλωσσικού

όργάνου τών έφημερίδων, τόσο κατανοητά στις εύρύτατες μάζες τού λαού πού άποτελούσαν και τά κατ' έξοχήν, άν όχι και άποκλειστικά, άκροατήρια τών ποιητάρηδων.

Οι επιδημίες άκριδων

Τό 1915 (όπως και πίο πρίν, αλλά και άργότερα) ή Κύπρος είχε ύποστεί τεράστιες γεωργικές ζημιές λόγω τής επιδημίας τής άκριδας. Τό γεγονός αυτό άπαθανατίζει σέ ποιήμα τού, πού τύπωσε στή Λεμεσό τήν ίδια χρονιά, ό ύποδηματοποιός ποιητάρης Χριστόφορος Κωστάκη άπό τό χωριό Μελίνη τής επαρχίας Λεμεσού, ό όποίος έντοπίζει τή σφαίρα έπιδρομής τών άκριδων στα χωρία Μελίνη, Όρά και Άγιοι Βαβατινούς, γιά τά όποια είχε άμεσες πληροφορίες και προσωπική έμπειρία ό ίδιος. Οι καταστροφές σέ τρία αυτά χωρία ύπολογίστηκαν στό πούλο σεβαστό τότε ποσό τών 300 λιβρών, ή δέ άποικιοκρατική Κυβέρνησι, γιά να ένιούσιους τούς άγρότες, όχι μόνο άγόραζε άπό τούς χωρικούς τίς άκριδες πού αυτοί κατόρθωναν να έξολοθρεύουν, αλλά εισήγαγε και τών περιβόητο "φόρο άκριδας", τόν όποιο μάλιστα διατήρησε σέ ισχύ μέχρι τό 1925, πράγμα πού άναφέρει σέ σχετικό ποιήμα τού και ό Παλαίσιος όταν γράφει γιά τούς βουλευτές και τίς άπραγματοποίητες ύποχρεώσεις τους γιά κατάργησή του.

Τήν επιδημία αυτή τής άκριδας ό ποιητάρης Χριστόφορος Κωστάκη στό ποιήμα τού, πού άποτελείται άπό 174 δεκαπεντασύλλαβους όμοιοκατάληκτους, άνά δίστιχο, στίχους, τυπωμένους, όπως είπαμε, τό 1915 σέ μικρή έξασελήδη ποιητάρικη φυλλάδα άποδίδει, βέβαια, στήν άσέβεια τών ανθρώπων, τούς όποιους και προτρέπει να επανέλθουν στήν όδό τής χριστιανικής πίστης και λατρείας. Άλλωστε, άπό τούς 174 στίχους τού ποιήματος, ό ποιητάρης άφιέρωνε σχετικά μόνο ένα πούλο μικρό αριθμό γιά τήν επιδημία τής άκριδας. Στους πρώτους 16 στίχους τού άφού κατ' άρχάς επισύρει τήν προσοχή τού άκροατηρίου του στό ότι :

"Σπέρνομεν, δέν θερίζομεν, κλαδεύομεν κι έν τρουόμεν, έν πού τές άμαρτίες μας και τέλεια θά χαθούμεν",

μäs εισάγει άκολούθως στό θέμα τής επιδημίας τής άκριδας με τόν χαρακτηριστικό ποιητάρικο τρόπο τού πρωθύτερου :

"Είναι όμωσ και χάκιν μας τά βάσσα πού είδα // και πάνω 'ς τούτον δέν έχει κανένας μας ελιπίδα, // πώς έννά ζήσομυε καρόν, με να γυρίσει έτος, // άκριδαν εις τά δέντρα μας μäs έστειλαν δέ φέτος."

Διεκτραγωγιέ όέ στή συνέχεια τήν πούλο δύσκολη θέση στήν όποια βρέθηκε ή Κύπρος ένεκα τής άκριδας (στίχοι 21 - 46), ένά στόύς ύπόλοιπους στίχους θεολογεί πάλιν και κηρύττει μετάνοια, παρόλο πού μäs παρέχει, έστω και με τόν τρόπο αυτό τόν έμμεσο και τόν ήθικολογικό, όρισμένους πούλο ένδιαφέρουσες πληροφορίες γιά τή ζωή και τά ήθη τών συγχρόνων τού Κυπριών, ό όποίοι, όπως γράφει, προτιμούν τό καφεενίο άπό τήν Έκκλησία και χαρτοπαίζουν, κακολογούν και συκοφαντούν ό ένας τόν άλλο, αντί να

παραμείνουν κοντά στο Θεό και τις ἀρετές που τους διδάσκει ἡ Ἐκκλησία μας.

Ἐν τῷ τέλει ἁμαρτίες μας καὶ ἔννα μας τὰ κόμει καὶ κείνα που μὲς ἐστελεῖν ἔννα μὲς τὰ στερῶσει.
Ὁ παντοδύναμος Θεὸς ἔννα μὲς καταστρέμει, χρῆματα πάνω εἰς τὴν γῆν πλέον δὲν θὰ μὲς πῆξει. Διότι τὸν ξεχάσαμεν καὶ ἔννα μὲς ξεχάσει, ἔννα μὲς στείλει ἀγρία θερία διὰ τὰ μὲς φάσι.
Ἀπὸ τὰ χέργια τοῦ Θεοῦ ποῖος ἔννα μὲς ποισάσει, ἐνῶ αὐτὸς ἠθέλησεν πλέον γιὰ τὰ μὲς χάσει; Χρόνον μὲ χρόνον βλέπομεν λίγα λίγα στερεῦσι, μὲ τούτην τὴν ἀκλιρότητα ὅλους θὰ μὲς παιδεύει.

Ὅλος ὁ κόσμος τὸ καλὸ πάντοτε θὰ γυρεύει, ἀλλὰ πλέον ἐν μάτια, ὅλους μὲς κυριεύει.
Ἐταί θὰ βασανίζεται ὁ κόσμος ὅλον ἐνα, ὡς ὅτου νὰ λθῶν τὰ γραφὰ τὰ προσδιορισμένα.
Ὡς ὅτου νὰ λθεῖ ὁ καιρὸς ποῦ γράφουν τὰ βιβλία, διότι ὅλοι ἐχομεν μίαν ψυχὴν ὅθλιαν.
Ποῦ δὲν τρέχομεν πάντοτε μῆσα στὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ξεύρομεν πῶς θὰ γινεῖ Δευτέρα Παραυία.

Καὶ θὰ μὲς κρίνει ὁ Θεὸς τὴν ὥραν που θὰ κρίνει, κατὰ τὰ ἔργα του καθεὶς, ἔτσι τόπον νὰ μείνει.
Κανεὶς ὅταν τὸν φίλον του ἡ γείτον του μοψοί, καὶ ἐναντίον εἰς αὐτὸν τὰ ψευδομαρτυροί.

Καὶ προσπαθεῖ καθημερὶς γιὰ τὸν ἀδικησί, μὲ δικίως προσπαθεῖ γιὰ τὸν φυλακίσει.

Νὰ ξευρεῖ που πίννει νερόν κόμα δὲν τὸν ἴφησι, ἐν τούτα που μὲς κάμασι καὶ πᾶς ἡλιμονησί.

Ὁ παντοδύναμος Θεὸς καὶ πλέον ἔννα χύσει τὸ ὄδωρ τὸ βραστότατον καὶ θὰ μὲς ἀφανίσει.

Π ἄρηστημαν τὴν ἱερὰν κὶ ἐνδοξὸν ἐκκλησίαν καὶ δὲν ἀκούομεν ποτέ τί γράφουν τὰ βιβλία,

που ἔχει μὲς στὲς ἐκκλησίαις γιὰ νὰ μὲς ὀδηγοῦσιν, καὶ δὲν ξεύρουν γράμματα γιὰ νὰ τὰ μελετοῦσιν.

Σ ἔκεινοισ που δὲν ξεύρουσιν, διὰ νὰ τοὺς λαλοῦσιν, νὰ τρέχουσιν στὲς ἐκκλησίαις, δίχως νὰ ἀμελοῦσιν.

Μὰ ἔχει ὁμῶς κάμποσους που τὰ καταπατοῦσιν, ἐν τούτα που μὲς κάμασι ὅλα γιὰ νὰ θαθοῦσιν.

Καὶ προϊόντα εἰς τὴν γῆν τίποτε δὲν θὰ πέμψει, κὶ ἂν πῆξει πᾶλε καὶ νερόν, πὸ μπρός μας μὲς τὸ παίρνει.

Πά τὴν ἀκρίδα ἀφιερώνει τοὺς στίχους 21 - 48 καὶ γράφει :

Τοιαυτὴ στάς δεκαεπτὰ εἰς τὰ χωριά μας ἤλθεν καὶ γιὰ τὴν καταδιώξιν αὐτῆς κόσμος πολὺς ἐξῆλθεν. Δευτέρα μέρα ἦταν, πρωΐν, ἡ ὥρα δέκα, πᾶ τὸ <δενδρά μας κᾶθισεν> καὶ τοὺς καρπούς πελέκαν.

Ἄνδρες, γυναῖκες κλαίουσιν, σὸν τὰ μικρὰ τῆς μάνης, ἐδώσαν πικρατὲς καὶ παιζῖν αὶ καμπίνας.

Τριῶν χρονῶν μικρὰ παιδιὰ πτενεκδέες <κτυποῦσαν>, νὰ τίς καταδιώξωσιν πολλὰ ἐπροσπαθοῦσαν.

Ἡ ὥρα δέκα, εἶπασιν, πίννει βροχὴ μεγάλη, λέγομεν ὅτι ὁ Θεὸς πῶς θὰ τὴν χάσει πάλιν.

Ἡ ὥρα ἐντεκάμιση τὸ ψῆχος στεγνάζεται, ἀκαταπαύτως ἄρχισεν ψιλλὰ γιὰ νὰ πετάει.

Λαῶσαν τὴν που τοὺς Ἁγίους, Ὁράν καὶ ἀντιπρόκην, τῶς ἐμέσα στὸ χωρίον μου, Μελιτῆν ἐπέταξαν.

Τέσσερα μιλία ἀγγλικά αὶ τόποι ἐγείσαν, δένδρα, ἀμπέλια καὶ βουνὰ ὅλα ἐκοκκίαναν.

Τὴν νύκτα ὁμῶς ἐμεινεν μῆς τὸ δικὰ μὲς μέρη, που τὸ πρῶιν σηκώθησαν μῆχρι τὸ μεσημέρι.

Τὴν καταδιώξαμεν που τὸ δικὰ μὲς ὀρη καὶ πᾶς τὴν ἀποφύγαμεν, ὁ κόσμος δὲ ἀπόρει.

Ἐλιές, ἀμπέλια καὶ λοιπὰ, λέγω σὺς εἶναι τόσες, αὶ χωριανοὶ ἐκτίμησαν ὡσπὲς λίρες τρακόςτες.

Ἀμπέλια σκάλες νὰ σὰς πᾶς τρακόςτες γιὰ νὰ πᾶναι, ἀνθρωποὺς ρῶβαν δὲν βροίκασι, σὰς βεβαῶν, νὰ φάγει.

Ἐστελεῖν τὴν ὁ Πλάστης μας γιὰ νὰ μὲς ἐρημώσῃ, ὁ κόσμος δὲ ἀπίστησεν καὶ θὰ τὸν ἀναγώσῃ.

Ἐρήμωσεν τὴν Κύπρον μας, νὰ σὰς τὸ πᾶ κοπέλια, ἐν που τῆς ἁμαρτίες μας καὶ θὰ μὲς χάσει τέλεια.

Καὶ συμβολεῖται ὅτι, ἂν ἀφήσομε κατὰ μέρος τῆς ἀδυναμίας μας καὶ ἐπανέλθομε στὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ, τότε ὅλα θὰ διορθωθοῦν :

Ἐὰν αὐτὰ ἀφήσομεν καὶ ὅλες τῆς κακίης, θὰ στείλει ὁ Παναγῆθος στὸν κόσμον εὐλογίας. Καὶ ὅλον τὸ πᾶραμον εἰς τὴν γῆν εἰς τὴν τιμὴν νὰ πάγει, ὄχι σὰν τᾶρα πὸν μπορεῖ πτωχὸς ψωμὶν νὰ φάγει. Πηγαίναν κὶ ἀρκατεύκουνταν καὶ τὶ τοὺς ἐδιόσαν; ψωμὶν δὲν τοὺς ἐμεινισκεν νὰ φᾶν τὴν ἐποῖσαν.

Ἐπαῖραν μεροκάματον τέσσερα πέντε γρόσια, ἡ Κύπρος μας κατήνησεν εἰς μίαν μεγάλην φτώσιαν.

Λοῖπὸν ὅλοι μας τὸν Θεὸν νὰ τὸν παρακαλοῦμεν καὶ μὲ καιρὸν αὶ δυστυχεῖς ἰῶς ὠφεληθοῦμεν.

Ἄν θέλοισιν οἱ Ἅγιοι καὶ ὅλες αἱ Ἄγιες, θὰ σώσωσιν ὅλον τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίης.

Ἐπιλέγει δὲ τὸ ποιῆμα του μὲ τῆς γνωστῆς πληθοφορίας γιὰ τὸ ἄτομο του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν παράκληση πρὸς τὸ ἀκροατήριό του ν' ἀγοράσωσιν, ἂν θέλουν ὅλοι ἀπὸ ἕνα ἀντίπου τοῦ ἔργου του :

Λοῖπὸν ὅλοι οἱ χριστιανὸι πρὸς τὸ παρὸν ὀρίστε, ἐπαῖρατε ποιήματα καὶ μὴν στοχοχωρήστε.

Τὸ γρόσιον που θὰ δώσετε ἂν τύχηε καὶ λιπάστε, μὴν δώσετε καλλύτερα καὶ ὅμως πᾶλε πίσστε.

Διότι δὲν τὸ ἐβγάλα διὰ τὰ πλουσιέμια, μόνον τὸν κόσμον τὴν αἰσχρὰν γνώμην νὰ ὀλιγοστῆμα.

Δεῦτερον νὰ γνωρίστε τὸν πατήν που γινη, τὸ ὄνομα Χριστοφορος, ἀπὸ τὸ χωριγιὸν Μελιτῆ.

Παρτε, ὡ δούλοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ καλὴν ὑγειαν νὰ ἔχετε στὸ στήπ σας πὸ τούτα τὰ βιβλία.

ΤΕΛΟΣ ὁ Θεὸς νὰ μὲς σώσει.

Ἡ τοκογλυφία

Τῆς ἀκρίδες οἱ χωρικοὶ καταπολεμοῦσαν καὶ τότε, ἀλλὰ καὶ ἀργότερα, μὲ τὸ πρωτόγονο μέσο τῆς ἀπόχθης, κὶ ὅσες μάζευσαν, τίς ἀγόραζαν γιὰ λογαριασμὸ τῆς Κυβέρνησης οἱ ἐπιτόπιονι μουχτάρηδες, οἱ ὅποιοι ἐβρίσκαν, βέβαια, τὸν τρόπο νὰ καρπιώνωνται καὶ οἱ ἴδιοι προσωπικὰ οικονομικὰ ὀφέλη, ὅπως ἔγινε γιὰ παράδειγμα καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου μὲ τὴν ἀνέγερση τῶν ἠερομῶν "κούκων" (=χαμηλὸν χωματῶνιν λωρσίφων) γιὰ παραπλάνηση τῶν ἐθθρικών ἀεροπλάνων, ἡ μὲ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ αἰτηρεσίου (rationing) σὲ τρόφιμα καὶ ρουχιμοῦ. Πάντως οἱ ἀγρότες ὑπέφεραν πολὺ, ἰδίως σὲ μιά ἐποχὴ ποῦ ἡ ἀποικιοκρατία δὲν εἶχε μερμηνίσει ἀκόμα γιὰ τὴν οικονομικὴ ἐνίσχυση τῶν χωρικών σὲ τέτοιες σιτιμῆς καταστρεπτικῶν θεομηγιῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ ἐπαχθὴς καὶ μισητότατη τοκογλυφία, γιὰ τὴν ὅποια οἱ ποιητάρηδες εἶχαν τὸ πῶ εὐφορο ἔδαφος νὰ γράψουν, νὰ φωνάξουν, νὰ στηλιτεύσωσιν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀγγίσουν μὲ τρόπο πολὺ ἐπιτυχημένο τῆς συναισθηματικῆς χορδῆς τῶν ἀκροατῶν τους. Ἡ τοκογλυφία θὰ μπορούσε, ὁμως, νὰ καταπολεμηθεῖ ἀποτελεσματικὰ μόνον μὲ τὴν δημιουργία ἐιδικῶν δανειοδοτικῶν Τραπεζῶν (Ἐμπορικῆς, Γεωργικῆς, Ἀγροτικῆς, Βιομηχανικῆς), ἡ μὲ τὴν παροχὴ διευκολύνσεων ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Τράπεζα, πράγμα ποῦ δὲν ἔγινε. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε ἡ οὐσιαστικὴ

πτώχευση των αγροτικών κυρίως πληθυσμών, η έκποψη των κτημάτων τους και η χωρική κανένα προγραμματισμό άστυφιλία και η μετανάστευση της άφθορκρμας των κατοίκων της έπαρχίας πρὸς τὴν Ἀγγλία και σε άλλες χώρες, ὁσες είχαν ἀνάγκη ἐργατικῶν χειρῶν με κάποια βιοτεχνική κυρίως εἰδίκευση (ὑποδομηματοποιούς, ἐπιπλοποιούς, ράφτες, μηχανικούς κ.τ.λ.) ἔστω κι ἂν, ὅταν βρίσκονταν στὴν Γενετιά, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἄγνοοῦσαν τὴ γλώσσα, κυρίως ὁμως ἐπειδὴ άλλες ἐργασίες - κυρίως σὲ ἐστιατόρια ἀρχικά και ἀργότερα σὲ βιοτεχνίες ἐνδεδυμάτων - ἦταν πιὸ προσοδοφόρες, ἐγκάτελευθιταν τὶς εἰδικότητές τους κι ἐγίνονταν ἐστιατόρες, φουρὰρῆδες, μπακάλῆδες, ράφτες και ὁ,τὶ ἄλλο θά τοῦς ἔκανε οἰκονομικά ἀνεξάρτητους.

Τὴν ἐποχὴ, βέβαια, πού ἐγραψε ὁ Χριστόφορος Κωστάκη, ἡ ὁ Παλαίσης και ὁ ἄλλοι παλαιότεροι ποιητάρῆδες τῆς Κύπρου, ἡ μετανάστευση δὲν εἶχε ἀκόμα προλάβει τὴν ἀνωχητικές διαστάσεις πού πήρε μετὰ τὸ 1930. Οὔτε ἄλλωστε και μποροῦσαν, ἡ ἦταν σὲ θέση, οἱ ποιητάρῆδες τότε, ἀλλά και πιὸ ὕστερα, νά γνωρίζουν και συνεπῶς νά θεωρήσουν τὴ μετανάστευση σὺν μάλιστα ἡ σὺν ἐθνικῆ ἀμορραγία. Γι' αὐτό και δὲν βρίσκουμε καιμιά ἀπ' εὐθείας ἀναφορὰ στὰ ἐργα τους γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτό. Ἐκεῖνο πού τοῦς ἀπασχολοῦσε ἦταν κατὶ τὸ ἀπτό, τὸ συγκεκριμένο και τὸ ἄμεσο, ὅπως γιὰ παράδειγμα οἱ ἀκριδές, ἡ τοκογλυφία, ἡ ἔλλειψη βιομηχανιῶν γιὰ τὴν ἀπορρόφηση τῶν χιλιάδων χωρικῶν πού κατέφευγαν στὶς πόλεις, σ' ἀναζήτηση μεροκάματο, εἶτε γιὰ νά περισώσουν τὴν ἐκποίηση τῶν ὑποθηκωμένων τοῦτους τοκογλύφους περιουσιῶν τους, εἶτε, ὅταν τοῦτο ἦταν πιὰ πολὺ ἀργά, γιὰ νά κερδίσουν τὸν ἐπιούσιο και νά θρέψουν τὶς λιμώττουςς οἰκογενείες τους.

Οἱ οἰκονομικές, πάντως, συνθήκες πού ἐπικρατοῦσαν τότε σὺν ἀποτέλεσμα κυρίως τῆς πλήρους ἔλλειψης κυβερνητικῆς μέριμνας, ἀλλά και τῆς ἀνυπαρξίας ὄργανωμένης πολιτικῆς δραστηριότητας τοῦ πληθυσμοῦ, ἦταν πραγματικά πολὺ δύσκολες και ἀπελπιστικές. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία παραδοσιακά ἀπετέλεσε (με ἐλάχιστες μελανές ἐξαιρέσεις) τὸ καταφύγιο και τὸ στήριγμα τοῦ λαοῦ, μαστιζόταν γιὰ χρόνια ἀπὸ τὸ περιβόητο ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖο μάλιστα και χειροτέρευσε ἀκόμα πιὸ πολὺ μετὰ τὸ ἄδοξο τέλος πού εἶχε τὸ ἐπαναστατικὸ (ἀλλά και τόσο ἀνοργάνωτο και καταδικασμένο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς σὲ οἰκτρὴ ἀποτυχία) κίνημα τοῦ Ὀκτωβρίου 1931, και συνεπῶς ἦταν ἀνῆμπορη νά παράσχει ὁποιαδήποτε οὐσιαστικὴ ἀνακούφιση στὸν πραγματικά πτωχεύσαντα Κυπριακὸ Λαὸ. Μοναστήρια, μάλιστα, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ἡ Ἱερά Μονὴ Κύκκου, πού παραδοσιακά θεωροῦνταν ζάμπλουτα, ἀντιμετώπιζαν και τὰ ἴδια τρομερές οἰκονομικές δυσκολίες.

Τὰ μεταλλεία τοῦ Ἀμάντου και τῆς Φουκάσας ἀπέτελεσαν γι' ἄρκετους ἀργότες τὴ μοναδικὴ διέξοδο στὸ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο ὅπου τοὺς είχαν φέρει οἱ πιὸ πάνω αἰτίες. Οἱ ἐπικρατοῦσες ὁμως στὰ μεταλλεία αὐτὰ συνθήκες ἦταν κάθες

ἄλλο παρά ἰδανικές, τὸ δὲ μεροκάματο πού ἐπαίρναν, ἀλλά και οἱ συμπαρομαρτοῦντες κίνδυνοι γιὰ τὴν ὑγεία και αὐτὴν ἀκόμα τὴ ζωὴ τῶν ἐργαζομένων, καθιστοῦσαν και τὴ διέξοδο αὐτὴ πολὺ ὀδυνηρὴ και τελικά προσωρινὴ και ἄχαρη. Καί ἦταν αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὄντως ἀθιωτικὴ κατάσταση τῶν μεγάλων μαζῶν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ πού προσπάθησε νά "θεραπεύσει" τὸ νεοεμφανισθέν τότε στὴν Κύπρου ἐργατικό-σοσιαλιστικὸ-κομμουνιστικὸ κίνημα, τὸ ὁποῖο ὁμως ἐπίπραξε τὸ θανάσιμο σφάλμα νά συνδεθεῖ ἄμεσα και μονολιθικά με τὸ πολὺ εὐρύτερα και ἐν πολλοὶς ἀλλότρια γιὰ τὸν φιλόρθησκο λαὸ τῆς Κύπρου μαρξιστικά και διεθνοιστικά κηρύγματα τῆς Μόσχας. Γι' αὐτό, μάλιστα, τὸ λόγο και ἡ ἀποικιοκρατία τῆς ἄρσης καταπολέμησε συστηματικά και ἐξουθενωτικά τὸ ἐργατικὸ κίνημα, εἶτε θέτοντάς το ἐκτός νόμου εἶτε ἐνισχύοντας ἀντίπαλα κινήματα γιὰ νά προσκαλέσει ρῆξη και ἀδελφοκτόνα μίση μεταξὺ τῶν μὲν και τῶν δέ. Ἐνθάρρυνε ὁμως ταυτόχρονα και τὴν ὁμαδικὴ μετανάστευση χιλιάδων ἀνειδίκευτων ἐργατῶν πρὸς τὴν Ἀγγλία, τοὺς ὁποίους ὁμως ἡ ἄστυνομία εἶχε θέσει ὑπὸ αὐστηρητὰτὴ παρακολούθηση και ἔλεγχου. Πολλοί, μάλιστα, ἀπὸ τοὺς μεταναστευόμενους στὴν Ἀγγλία εἶδαν γιὰ διέυθυνση ὑποδοχῆς τους στὸ Λονδίνο ἕνα γνωστότατο στὶς Ἀγγλικές ἄστυνομικές και μεταναστευτικές Ἀρχές κομμουνιστικὸ "ἄντρο" στὴν καρδιά τοῦ Λονδίνου - στὸ Σόχο - ὅπου βρισκόταν τότε τὸ οὐσιαστικὸ ἀρχηγείο τοῦ παρτητήματος στὸ Λονδίνο τοῦ παράνομου τότε κυπριακοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Γι' αὐτὰ ὁμως μιλῆσαμε διεξοδικὰ στὸ βιβλίο μας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος συνεπῶς θ' ἀναφερθοῦμε σὲ ὁριζμένα συγκεκριμένα σημεῖα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ κρίση πού προκάλυψε τὴ μεταναστευτικὴ αὐτὴ κίνηση, πού βρίσκουμε διδάσματα στὶς ποιητάρικες φυλλάδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὁποῖες ἀντανακλοῦσαν, ὅπως εἶπαμε, τὴ ζωὴ και τὶς ἀγωνίες τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου ὅπως τὶς ἔβλεπαν και τὶς ἐρμήνευαν οἱ λαϊκοὶ ποιητές τῆς Μεγαλονήσου.

Τὸ 1925 ὁ περίφημος ποιητάρης Χριστόφορος Παλαίσης, στὸ χωριὸ Αὐγόρου τῆς Ἀμμοχώστου, τυπώνει στὴ Λευκωσία τὸ ποιῆμα τὸ "Αἰ νέαι βουλευτικῆς ἔκλογαι ἐν Κύπρω". Πρόκειται γιὰ μιὰ δεκαεξήλιδη φυλλάδα ἀπὸ 322 δεκαπεναεσούλλαβους ὁμοιοκατάληκτους, ἀνά δίστιχο (ζεγαρωτῆ) ἡ τετράστιχο (πλεκτῆ) στίχους, ὅπου ἐπισημαίνονται μερικά ἀπὸ τὰ σοβαρὰ προβλήματα πού μαστιζάν τότε τὸν Κυπριακὸ λαὸ : καταπολέμησι τῆς τοκογλυφίας, ἴδρυση Γεωργικῆς Τράπεζας πρὸς ἀνακούφιση ἡ ἐκκλιση τῶν ἀγροτῶν, λύση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, ἡ διαίωσιση τοῦ ὁποῖου, ὅπως εἶπαμε πιὸ πάνω, ἀποστεροῦσε τὸ λαὸ ἀπὸ τὸ ἰσχυρότατο αὐτὸ στήριγμα του, ἴδρυση ἐργοστασιῶν και βιομηχανικῶν μονάδων γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν ἀνέργων, καταπολέμησι τῆς ἀκριδας, κατάργηση τοῦ ἐπαχθοῦς φόρου τῆς δεκάτης πού ἡ ἀποικιοκρατία κληρονομήσαν ἀπὸ τὴν τουρκοκρατία, ἡ ἀναβάθμιση τοῦ δικτικοῦ δικτύου συγκοινωνιῶν, τὸ ὁποῖο βρισκόταν ἀκόμα σὲ πρωτόγονη κατάσταση και μάλιστα ἡ

κατασκευή γεφυριών, κτλ. Αναφέρουμε, λοιπόν, άποσπάσματα από το ποιήμα αυτό του Παλαίση, τὰ ὅποια εἶναι αὐτονότητα καὶ δὲν χρῆζουν περαιτέρω ἐρμηνείας ἀπὸ μέρους μας.

(...)

Ὅλοι ἐλησμονοῦσαν τὰς τόσας ὑποσχέσεις, πού λεγαν πρὶν νὰ πᾶσαι εἰς τὴν Βουλὴν τὰς θέσεις.

Ἐγὼ θὰ κάμω Τράπεζαν, ὑπόσχεσός ὁ ἕνας, ὁ ἄλλος δρόμους, γέφυρας καὶ ἀσφαλεῖς λιμένας.

Ὁ τρίτος πάλε ἔλεγε· ἐγὼ θὰ καταρθώσω τὰ κοιкуμένα κτήματα νὰ τὰ ἐλευθερώσω.

Ὁ ἀ καταργῶσα ἔλεγε ὁ ἄλλος τὴν ἀκρίαν καὶ ἂν μοῦ περάσει μάλιστα καὶ αὐτὴν τὴν δεκατίαν.

Πέμπτος καὶ ἕκτος εἶπαν ὅτι ἂν τοὺς περάσει νὰ μείνουν γιὰ τὰ πρόβατα ἐλεύθερα τὰ δάση.

Ὁ ἕβδομος ὑπόσχετον πῶς δύνεται καὶ ξερεὶ ἀκομὴ καὶ τὴν Ἐνωσιν στὴν Κύπρον μας νὰ φέρει.

(...)

Ἀφοῦ τοὺς λέγουν λαϊκοὺς, τὴν δρᾶσιν τοὺς ἂς δεῖξουν καὶ ὅλον τὸν πτωχὸν λαὸν ἂς τὸν ὑποστηρίξουν.

Τὴν μᾶταν ὅλων τῶν τεχνῶν πρῶτον τὴν γεωργίαν ἂν τὴν ὑποστηρίξουν, θὰ βρῶσιν σωτηρίαν.

Ν' ἀπαλλαγθεῖ ὁ γεωργὸς πού τὴν τοκογλυφίαν, πού φέρνει τὴν καταστροφὴν καὶ ὅλην τὴν δυστυχίαν.

Τοὺς φόρους, τὰ προτίματα, ἂν τὰ καταργήσουν καὶ Τράπεζαν Γεωργικὴν στὴν Κύπρον μας ἰδρᾶσουν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα ἂν τὸ λύσουν καὶ ὅλα τὰ ζητήματα ἂν τὰ κανονίσουν,

νὰ κάμουν οἱ φτωχοὶ ψωμίαν καὶ ρούχων νὰ φορήσουν, τότε νὰ πᾶ πραγματικῶς πῶς θὰ μᾶς ἀφελθῶσιν.

Καθῆκον τῆς Κυβέρνησης καὶ τῶν Ἀντιπροσώπων νὰ κάμουν ἐργαστάσια, τῆς εὐκολίας τρόπον,

πόσον καιρὸν μὲ βάσανα, πόσον καιρὸν μὲ κόπον; γιὰ νὰ μειώσει τακτικὰ τὸ χρέος καὶ εἰς τὸν τόπον,

τὴν Ἐταιρείαν κοίταξε εἰς τὸ Καραβοστάδιον ἔρχονται πῶς, πάννουσι τὸ χρέμα μας καὶ πάσιν, ὡς νὰ τὸν τὸν πατέρα τους καὶ βρισκόν τὸ μοῖρασμα καὶ μὴς δαμέσα οἱ φτωχοὶ δὲν ἔχουσι νὰ φᾶσιν.

Αὐγούρου τῆ 20 Ὀκτωβρίου 1925.

Γιὰ τὴν τοκογλυφία, ὁμως, ἐκεῖνος, πού πραγματικὰ τὴ μαστιγώνει ἀλύπητα, παρέχοντάς μας εἶσι τὴν πιὸ ζωντανὴ ἀκούνη τῆς ἀπέχθειας τοῦ λαοῦ γιὰ τοὺς ἀσυνειδητοὺς τοκογλύφους καὶ τῆς μεθόδου τῶν ἀκολουθοῦσαν γὰ ν' ἀπομυζοῦν τὸ μελοῦδι τῶν ἀγροτικῶν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντελῶς ἀναλαβήτων πληθυσμῶν τῆς Κύπρου, εἶναι ὁ ποιητῆρῆς Ἀρέστης Νικολάου, ὁ ὁποῖος σὺ ὀχτάσαξιδο ποιήμα, πού τύπωσε στὸν Λεμεσὸ τὸ 1925 καὶ πού ἐπιγράφει "Ἡ τοκογλυφία καὶ ἡ κατάστασις τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου", "προβάλλει κοινωνικῆς διεκδικήσεως", οἱ δὲ "πληροφορίες πού μᾶς δίνει τὸ τραγούδι του εἶναι πράγματι συγκλονιστικέσ", ὅπως χαρακτηριστικὰ παρατρεῖ ὁ μελετητῆς τῶν ποιητῆρῶν Κωνσταντῖνος Παγκουλλῆς, ἀλλὰ ταυτόχρονα, θὰ προσθέταμε, καὶ πολὺ διαφωτιστικέσ γιὰ τίς ἐπικρατούσεσ στὴν Κύπρον στὸ πρῶτο ἡμῖσι τῆς δεκαετίας τοῦ 1920 πολιτικέσ, οικονομικέσ καὶ κοινωνικέσ συνθήκεσ.

Ἄξιοσημειωτῆ εἶναι, ὁμως, ἡ ἀφελῆς ἐκτίμησιν τοῦ ποιητῆρῆ αὐτοῦ γιὰ τὴν στάση τῶν ἐπίσημων ἀποικιοκρατικῶν Ἀρχῶν τῆς νήσου, τίς ὁποῖες θεωρεῖ ἀνεύθυνεσ γιὰ τὴν ἐπικρατούσα οικονομικὴ ἐξαθλίωσιν τοῦ λαοῦ, ἀγνοώντας προφανῶσ ὅτι μιὰ ὑγιὲς κυβερνητικὴ πολιτικὴ θὰ περιόριζε - ἂν ὄχι καὶ θὰ ἐξάλειφε ἐντελῶσ - τὴν

ἐγκληματικὴ ἐκμετάλλευσιν τῶν λαϊκῶν καὶ ἀναλαβήτων στρωμάτων ἀπὸ τοὺς κάθε λογῆς ἀπατεῶνεσ, ὅπως ἦταν στὴν περίπτωσιν αὐτὴ οἱ τοκογλύφοι καὶ οἱ δικηγόροι τῆς Κύπρου τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Παραθέτομε ἐδῶ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα τοῦ ποιήματος, τὸ ὁποῖο δὲν παρουσιάζει βέβαια τὴν ἀριτιότητα τῆς στιχογραφεῖκῆς τέχνης τοῦ Παλαίση, ἀποτελεῖ ὁμως σπουδαϊοτάτη πηγὴ πρῶτης ὕλης ιστορικῶν πληροφοριῶν στὰ θέματα καὶ τὰ προβλήματα πού ἀπασχολοῦσαν τότε τυραννικὰ τὸν Κυπριακὸ λαὸ καὶ τὰ ὅποια ὁ Ἀρέστης περιγράφει μὲ τὴ συνθησιαστικὴ ποιητῆρικὴ δημοσιογραφικὴ τεχνοτροπία:

(...)

Ἐδόθηκεν ἡ ἄδεια καμπάνεσ νὰ κτυποῦν, στέεσ ἐκκλησιᾶεσ νὰ μπαῖνουσιν πού θὰ προσευχηθοῦσιν.

Καὶ κάθε ἔθνος καὶ φυλὴ ἐδῶ πού κατοικοῦσιν μὲ ἕναν νόμον, μιὰν ἀρχὴν ἐξίσου δικαιοῦσιν,

Ἀρχὴν καλλυτέρευσι καὶ εἰς μιὰν δεκαετίαν ἐφάνθη ὁ πολιτικὸς σὲ πόλεις καὶ χωρία.

Σιδηροδρόμοι καὶ σταθμοὶ καὶ ἀμαξοτὸ ἐστράσιον, τὴν Κύπρον πού τὴν μῖαν ἄκραν στὴν ἄλλην τὴν ἔξωσαν,

Πλαγιάζομεν καὶ δὲν μὴ ποτεῖ κανεὶς νὰ μᾶς ἐμπήσῃσι, οὔτε στὸ σπῆτιν μας νὰ μπει καὶ νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃσι.

Σαράντα χρόνα καὶ ἐπτά ὄσεσ τώρα πού περάσαν, πόλεις, χωριά τῆς Κύπρουεσ μᾶς τέθηκαν βαθμῶν ἐφθάσαν.

Καλλυπιόμεν, ξεγυμνασιόμεν γυναικεσ καὶ ἀνθρώποι καὶ τὰ μῦρᾶ μὲ γράμματα ὡς εἶναι στὴν Ἐυρώπῃ.

Τόσεσ σφαγεσ πού γίνησαν σ' Ἀνατολίην καὶ Δύσει, τῆς Κύπρου δὲν ἡμποροῦσιν κανένας νὰ τῆς γγῖσει.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι ευγενεὶς καὶ δικαίη ἀκομὴ, εἶθε ὁ ὕψιστος Θεὸς αὐτοῦσ νὰ δυναμωθῇ.

Εἶναι οἱ Ἀγγλοὶ πού δισοῦν τὸ φῶε εἰς τὸ νησίμ καὶ νὰ βρεθοῦν τὰ μέταλλα, νὰ βραβεῦθῶν καρποὶ μας.

Ἐταν σπουδαῖον ζήτημα ὁμως παραμειλήθη, ἡ Κύπρου καὶ τὰ τέκνη τῆς μαῦρῃν στολήν ἐντύθην.

Οἱ Ἀγγλοὶ δὲν ἠπαῖουσι, παῖσιουσι οἱ δικαιοὶ καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ πλοῖοι πού μπαῖνουσιν στὴν Βουλὴν μας.

Χίλιεσ κρεμμύλεσ καὶ σταθὰ νὰ βάλουσιν στὸν λαμῶν μου, ἐννὰ σταθὰ καὶ νὰ τὰ πᾶ καὶ ἂς ἐν ὁ θάνατοσ μου.

Ἐταν πρὸς ἕναν τακτικὸν στόν χάρτην νὰ τὸ φράξω καὶ εἰς τὸν Μέγαν Ἄρμισσιν, σχεδόν νὰ τὸ φωνάξω.

Εἶναι λοιπὸν τὸ ζήτημα γιὰ τὴν τοκογλυφίαν, καταστραφῆκαν τὰ χωρία καὶ κάθε πολιτεία.

Οἱ ἡμῖσι τῆς Κύπρουεσ τώρα πού κατοικοῦσιν ἐκατηντησάσαν σχεδόν νὰ πᾶ νὰ διακονοῦσιν.

Οἱ πέτρεσ νὰ γενουὸν χρυσοὺσ, ἀσημῶν νὰ ν' τὸ χύμαν νὰ τρᾶσιν οἱ τοκογλύφοι, δὲν θὰ χορτάσων κόμα.

Οἱ ὀριθεὺσ τοὺσ δὲν γενουὸν πού ναι τὸ φυσκόν τοὺσ, αὐτοὺσ γενουὸν οἱ πένερεσ τοὺσ εἰς τὸν λογαριασμόν τοὺσ.

Βλέπει τὰ ἡ Κυβέρνησι καὶ ἀδιαφορεῖ μας, ἀλλὰ τώρα ἐλπίζομεν νὰ γένει βοθηθῆσῃ μας.

Νὰ κάμει χρεοστάσιον τοὺσ τόκοὺσ νὰ λαττώσων, ἴωσ μποροῦσιν οἱ πτωχοὶ τὰ χρέη νὰ πληρώσων.

Δεύτερη μίαν Τράπεζαν Γεωργικὴν νὰ στήσῃ, νὰ φυλοῦθεἰ ὁ γεωργὸς καὶ χρέεσ νὰ ἐσφλήσῃ.

Ἀφοῦ κανένας δὲν ἐχει γὰ νὰ τοὺσ εὐκόλυσι, ὁ δυστυχὴς ὁ γεωργὸς ἀπένταροσ θὰ μείνει.

Θελεῖ ψωμίαν στὸν σπῆτιν του νὰ σπείρει, νὰ θερίσει, ἀναγκασιόμενος τὸ λοιπὸν χρήματα νὰ τραβῆσι.

Ὁ θὰ πάγει σ' ἕναν τοκιστὴν χρέματα νὰ τοῦ δώσει, ἕως νὰ βγάλει γεννημένον διὰ νὸν πληρώσει.

Ἀλλὰ αὐτοὺσ ὁ τοκιστῆς τίλοὺσ θὰ τὸν ζητήσῃ, χερία καὶ πόδια τῶν πτωχῶν ὀλοεταῖεσ νὰ δώσει.

Ὁποῦ ἐβλέπαν ἀκριβῶν οἰτῆρον καὶ κρηθᾶριν, τέσσεριεσ λίρεσ τὸ κρασίον καθέκαστον γομῆρον, γυριζάν μέσα στὰ χωριά τεεσ λίρεσ νὰ τοκίσουν,

μέ ἄρκους καὶ ὑπόσχεσες δὲν θὰ τοὺς ἐνοχλήσουν,
Σήμερον εἶδαν τὲς τιμές λοιπόν πού χαμηλώσαν,
ὡς τὰ λιοντάρια ζήτησαν καὶ πάντα τους εἰδώσαν.

Ὅϊ δικαστὰ βαρέθησαν πλέον γὰρ νὰ δικάζουν.
Κι οἱ μωπρήδες ἴ ἄλα τρέ βραχνιάσαν νὰ φωνάζουν.
Ὁ ἐπόδτης πού ἴ εἶχαν ροχὰ γιὰ νὰ φάρῃσει,
ἔκαμε λίρες γιὰ νὰ τρώῃ, ὅσον καιρὸν θὰ ζήσει.
Μέ λυπὴν, ἐξοχότατε, κι ἀλθίβην πού φωνάζω,
βλέπω φρικτὴν κατάστασιν εἰς τὴν Κύπρον καὶ στενάζω.

Εἶδα πτωχοὺς πού νηστικοὶ πλαγιάζουσιν τὸ βράδυν
καὶ μέ τὲς πικρές τῆς φτωχιάς θὰ κατεβούν στὸ Ἅδην.
Ἐχει ἀνθρώπους πού ἄσαν κτῆμα καὶ τόσον χρήμα,
ὁ τοκογλύφοι κόμαν τους κι ὀλόγιμα εἰρίαν.
Ὅ, τι εἶχαν τοὺς τὰ πούλησαν, τὰ ὑποστατικὰ τους
καὶ πὰν καὶ μιστάρωνονται νὰ ζήσουν τὰ παιδιὰ τους.
Τὰ βάσανα τους πού τραβῶν γεωμίαν κλοκαίρην,
ἐν' ἀπράγμῃ ἀνιστόρητα, ἕνας Θεὸς τὰ ζεῦρει.

Ἄραγε ἐν' ἡ τύχη μὲ εἰς ἄνωθεν γραμμένην,
ἐν ὧν ζοῦμεν νὰ μασην πάντοτε χρεωμένοι.
Ὅλας τὰς πόλεις καὶ χωριά, ὀδοῦθεν παρητήσεις,
στοὺς [καφενέες] ἅμα μπεῖς, στοὺς τοίχους νὰ δικησεῖς,
βλέπεις τὰ διατάγματα ἀέρας νὰ τὰ σπίζει
καὶ τὸν μωπρήν ἴ ἄλα τρέ πῶζ νὰ τελλανίζει.
Ἀπὸ τὴν ἄλλην τὸν πτωχὸν ἔλεος νὰ γυρεύκει,
μέ κλάματα καὶ στεναγμοὺς στοῦ σπῖτου νὰ νὰ φέυκει.

Γιὰ νὰ βρεῖ τὴν γυναῖκαν του, τὰ δύστυχα παιδιὰ του
καὶ τὰ τοὺς περὶ πούληθησαν ὅλα τὰ κτήματά του.
Στὰ κλάματα, στοὺς σκοτωμοὺς αὐτὸν νὰ βοηθήσουν
καὶ νὰ σκεφτοῦσιν οἱ πτωχοὶ πού ἐνὰ πὰν νὰ ζήσουν.
Ἄραγε κείνος ὁ πτωχὸς εἶντα δουλεῖν νὰ ἄσπασιν;
φεύγτης καὶ κλέφτης θὰ γενεῖ ὅσοτον ἴ ἀποθάνει.
Υἱάρχουσιν καὶ μερικοὶ πού δὲν ἐν' ἠρεμισμένοι,
αὐτοὶ περνούσιν ἡσυχα καὶ πάντα νεπαμένοι.
Καὶ κτὰ ἄλλους μερικοὺς πού δὲν τοὺς τὰ πούλησαν,
νιώθουν τους ἔχουσιν ζοῦμιν καὶ ἐν' αὐτὸν ἴ ἀφήσαν.

Σὺν χρεαστοῦν ὅμως αὐτὰ χρήματα νὰ σαοστοῦν,
εἰς τοὺς ἰδιοὺς θ' ἐνὰ πὰν πάλιν νὰ δανειστοῦσιν.
Ὅμως αὐτοὶ μέ τέχνασαν ἐγγράφα θὰ τοὺ κλείσουσιν
καὶ μέ ἠποζημιώσιν θὰ τὸν ἐπιπροφίτσουσιν.
Γράφουν καὶ ἀσφαλίζουσιν μέ μάρτυρες καὶ πύπουλα,
τὰ κτήματά του πού γιωρκά νὰ τὸ τὰ φείδι οἰλα.
Ἐὰν περάσει ἐξοφλίαν αὐτοῦ τὴν προθεσμία,
κάθοντα πλέον ἡσυχῶ, χωρὶς κλαμὰν φροντίδα.
Φορτώνναι τότε ὁ πτωχὸς κρασὶν εἶπε σιτάρην,
νὰ πὰ νὰ βρεῖ τὸν δανειστὴν διὰ νὰ τοῦ τὸ πάρει.
Πάγει λοιπὸν καὶ παίρνει τὸ μῆσα στὸ μαχαζὶν του,
ἐκείνου στέκει θυμητός, γυριζ' ἄλλοτὸ δεῖν του.

Λέγει του: τι νὰ κάμω γῶ σιτάρην καὶ σταφιδα;
ἀφήσ' τὸ ὅτι δὲν φελοῦν, ἐφερές μου καὶ ἄλλια!
Τὸ πρᾶγμα σου δὲν ἐν' καλόν, κατὰ τὸ ἐγγράφον μου,
ἐπαρ' ἴ ἄλλοτὸ καὶ πούλησ' τα καὶ φύγε τα π' ὀμπρός μου.
Λάμνε, σὲ παρακαλῶ, ἄλλοτὸ νὰ τὰ πούλησεις,
καὶ σὰς' μου οὖλον τὸ ποσόν κι ἔλα νὰ μέ ξοφλήσεις.

Ὁ δυστυχὴς ὁ γεωργὸς περιλπούς μεισιέικι
καὶ δεξιὰ κι ἀριστερὰ λάκκους, κρημιὸς ευρίσκει.
Με χιλίες παρακλήσεις λοιπὸν γιὰ νὰ τὸ πᾶσει,
ἀλλὰ ὅμως στήν ἤμισον τιμὴν τὸ τὰ περάσει.

Ὁ καμμένος ὁ πτωχὸς λαμνίζει στὸ χωρὸν του,
ἐν' κι ὁ ἴποδτης κι ἐρχεται μέ κλῆθιν ταπσόν του.
Στρέφεται πλέον ὁ πτωχὸς κοντὰ του πρὶν νὰ φθάσει,
λάμνε στὸν δικηγόρον μου, γιὰ νὰ σὲ Ἀσρκάρσει.
Ἄμα ν' ἄρχισαι τζεΐαχαμαὶ ἡ πένην πού νὰ στάσει,
τὴν μάνην καὶ τὰ ἐξοδα πὰ' στὸ χαρτὶν νὰ γράφει,
οἱ δέκα λίρες τζεΐαχαμαὶ στὲς εἰκοσι κομπουσίαν,
ἀν ἔχουσιν ἀναβολές, σαρὰντα θὰ γινοῦσιν.
Ἄμα ζεβεῖ ἀπόφασιν πᾶνον στὰ κινητὰ του,
σὸν τὸν ἀνεμοστρόβιλον φεύκουσιν ἴ ὀμπροστά του.
Πού μέσ σ' ἄλωνα τοῦ πτωχοῦ ἐνὰ τὸ νὰ σφραγίσουν
καὶ μὴν ἀπομπόσταν ἔσωσ τὸ πλεῖ δὲν θὰ τ' ἀφήσουν.

Στὸν νόμον πίναν τὴν σαρκάν, στὸ χέριν τὸ θερνάτ' ἴν
καὶ τρέχουσιν ἴ ἄμῖδια του καὶ κάμνουν ἀουλτάτ' ἴν.
Κτῆμαν τῶν ἑκατὸν ληρῶν δέκα θὸ τὸ πούλησουν
καὶ σὰν πολλὴν δῶρα φεράτὸν τὸν γεωργὸν ἴ ἀρήσουν.

Ποῖός ἡμπορεῖ τότε νὰ περὶ τὰ κατορθώματά τους,
τές κοῦρες τους, τέες μέρτες τους ἢ τὰ ζῦαμάτα τους;
Θελαὸν τὸν οὐρανὸν χαρτὶν, τὴν θάλασσαν μελίνην,
γιὰ νὰ τὰ γράψω γενικῶς κι ἀκόμα δὲν μέ φθάνει.
Ὁ δυστυχὴς ὁ γεωργὸς πού ἄσαν τὸ φεράτ του,
μέ κλάματα, μέ στεναγμοὺς θὰ πάσει τὰ παιδιὰ του,
Φοικάσαν γιὰ Ἄμιανον νὰ πὰ νὰ ἐργαστοῦσιν,
νὰ βγάλουσιν νάκον φοῦμιν, ὅσον νὰ τρᾶν νὰ ζοῦσιν.

Τίτσοι κι ἀνυπόλητοι μέσ στὰ βουνὰ πλαγιάζουσιν,
τρέχουν κινδύνους ἐκατόν, μὰ δὲν τοὺς λογαριάζουσιν.
Πολλοὶ κρεββάτιν ἔχουσιν κείνον τὸ μαῦρον ζῶμαν
καὶ πᾶπλωσαν τὸν οὐρανὸν πού δὲν ἔχουσιν στραῦμαν.
Ἄν δὲν εἶχεν λοιπὸν ἐκεῖ δουλεῖν νὰ ἐργασθοῦσιν,
πόσες χιλιάδες ἤθελαν πτωχοὶ πού θὰ πεινοῦσαν!
Δέκα χιλιάδες λέγουν μου δουλεύκου καθε μέραν,
ἀκόμα κείνες προσπαθοῦν καὶ μηχανές ἐφέραν.

Μακάρη καὶ ὁ ὕψιστος νὰ τοὺς διὰ ὑείαν,
νὰ ἔχουν κάθε πρῶσον καὶ κάθε εὐτυχίαν.
Ὅχι ὅσον κᾶπὶ πλούσιους πού τὸν πτωχὸν θεροῦσιν
καὶ τὸ νερόν νὰ ἴ γιατρικὸν νὰ πωῖν δὲν τοὺς διασίν.
Ἄραγε δὲν ἐσκεπτόνται, Χάρον δὲν λογαριάζουσιν,
πίως ἄλλοι θὰ τὰ φράγουσιν ἐκείνα πού συναζουσιν;
Ἐάν τὸν πτωχὸν, ἔτσι κι αὐτοῖ, στὸν τάφον κατεβαίνουσιν
καὶ μέ ἁμαρτωλῶν ψυχῶν εἰς τὸν Κρητὴν πηγαίνουσιν.
Πόσες νησιές ἐβήθησαν, πόσους εἰδικονίσσαν,
ἐπήσαν τόσα κτήματα, πέτε μου τι κερδίσαν;
Ἄς ἰ-οκεφθῶν νέντε λεπτά τοῦτην τὴν γῆν πού πᾶσαν,
πόσαι τὸν ἐκέρδισαν καὶ πόσοι τὴν ἐχάσαν!

Ἢ εἶδον ἡ ἀκούσαν κανέναν στὴν ζωὴν του
ὁ πλούτους καὶ τὰ κτήματά ὅτι θὰ πὰν μᾶν του.
Ἢ θάλασσα κι ὁ οὐρανός, τὰ νέφη πού πετοῦσαν,
οἱ πέτρες καὶ τὰ χῆματα διαμάντια νὰ γεννοῦσιν,
ὄλα δικά τους νὰ γενουσι, στὸ χέριν νὰ βαστοῦσιν,
πάλιν θὰ μποῦν μέσα στήν γῆν καὶ χῆμαν νὰ γενουσίαν,
αὐτὰ καὶ ἄλλα περισσὰ ὁ τόπος ὑποφέρει,
ἀλλὰ, πολλὰ χειρότερα, πᾶνος Θεὸς τὰ ζεῖρει.
Εἶναι ἀνάγκη τὸ λοιπὸν ἐμεῖς νὰ σηκωθοῦμεν,
νὰ πάμεν στήν Κυβέρνησαν, τὸ χάλιν μας νὰ ποῦμεν.
Κι αὐτὴ ἡ φηλεῦθεβερ καὶ ἐμγενής Ἀγγλία,
θὰ σπλαχιάζει, θὰ λυπηθεῖ, νὰ κάμει εὐκολίαν.

Ἄραγε τοῦτον τὸ νηρι πού ναι στήν κατοχὴν σου,
πότε θὰ στρέψεις νὰ τὸ δεῖς μέ τὸ γλυκὺ τὸ δεῖν σου;
Πότε θ' ἀνοιξέεις ἀραγε τὸ σπλαχνικόν σου χέριν
σ' αὐτὰ τὰ χάλια τοὺς πτωχοὺς βοηθίαν νὰ φερείς;
Εἰς πού μὰς ἐφύλαξες πού τόσες δυστυχίες,
ἀπὸ πολέμοις φοβεροῖς καὶ αἰματοχυσιές.
Πάλιν σ' ἐσὲν θὰ τρέξουμεν, πού σέσαν καρπεροῦμεν
καὶ ἀπὸ λόγου σου ἐσὲν βοηθίαν ζητοῦμεν.
Ἢ Παγγαρία κι ὁ Χριστὸς εἶπε νὰ βοηθήσουν
τὸν Μέγαν Κυβερνήτην μας ἄμποτε νὰ φωτισούν,
ὄλα αὐτὰ πού ἐγράφη νὰ μας τὰ κανονίσει
καὶ τ' ὄνομαν τ' ἀθάνατον στήν Κύπρον θὰ τ' ἀφήσει.

Μικροὶ, μεγάλοι πάντοτε θὰ τὸν εὐγνωμοῦμεν
καὶ τ' ὄνομαν τὸν ἀθάνατον στήν Κύπρον νὰ βαστοῦμεν.
Εὐχομέεις ἐς τὸν Θεόν, μ' ὀλην μας τὴν καρδίαν,
χρόνια καὶ δύναν στρατοῦ στήν ἐμγενή Ἀγγλίαν.
Υπομνην χρειάζεσαι λοιπὸν, ἄς καρπεροῦμεν
καὶ μέ καιρὸν τὸν πόθον μας ἐπιζοῦμεν νὰ δοῦμεν.
Ὁ παντοδύναμος Θεὸς πού κάμνει «δικίαν» κρίσιν,
νὰ δεῖ τὸ χάλιν τοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ τοὺς βοηθήσει.
Λέγω ἄμην στὸν λόγον μου, τελειώνω τὴν εὐχὴν μου
κι ἐλπίζω ὅτι συμφωνὸν θὰ εἰσασπὶν μαζί μου.
Καὶ ἀπὸ τὰ βιβλία μου πού σὰς ὀποταῖουμ,
δὲν θὰ βρεθεῖ κανεῖς τί ὅς νὰ μού τὰ δώσει τίσιω.
Ἔζον τραγοῦδιν δὲν εἶδα ποτὲ μου νὰ μ' ἄρσει,
ἐκτός πού τὰ ποιήματα τοῦ φιλοῦ μου Παλαίστ.
Εἶναι καθῆκον καὶ αὐτὸν κι ἐλπίζω θὰ τὸ πράξει,
διὰ τὰ χάλια τοὺς πτωχοὺς κανέναν νὰ συντάξει.
Ὁ Παντοδύναμος Θεὸς νὰ τοῦ διὰ ὑείαν
κι εἰς ὄλους τοὺς ἀκραστὰς χαράν καὶ εὐτυχίαν.
Ἄμην γενοῖτο

(συνεχίζεται)